

Özel Yetenekliler ve Toplum İnşası

Special Talent and Society Building

Gökhan V. KÖKTÜRK – Hatice ÜSTÜNER – Aşlı YILMAZ – İpek Duygu ÖZDEMİR

Dr. Öğretim Üyesi, A.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü / Akdeniz University, Faculty of Education, Sociology Department, kokturk@akdeniz.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-8453-4063

Dr., Antalya Bilim ve Sanat Merkezi / Antalya Science and Art Center, h.ustuner1977@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-1439-8502

Antalya Bilim ve Sanat Merkezi / Antalya Science and Art Center, asliyilmaz_antalya@hotmail.com, Orcid ID: 0000-0001-7725-8278

Antalya Bilim ve Sanat Merkezi / Antalya Science and Art Center, ipkdygu@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-8916-0494

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliř Tarihi – Date Received	8 Haziran / June 2021
Kabul Tarihi – Date Accepted	16 Eylül / September 2021
Yayın Tarihi – Date Published	20 Eylül / September 2021
Yayın Sezonu	Temmuz – Ağustos - Eylül
Pub Date Season	July – August - September

Atf / Cite as: Köktürk, G. V.-Üstüner, H.-Yılmaz, A.-Özdemir, İ.D., (2021), Özel Yetenekliler ve Toplum İnşası/Special Talent and Society Building. Turkish Academic Research Review, 6 (3), 827-862. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr/issue/64962/948243>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr>

Copyright © Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Turkey. All rights reserved.

Özel Yetenekliler ve Toplum İnşası

Gökhan V. KÖKTÜRK – Hatice ÜSTÜNER – Aslı YILMAZ – İpek
Duygu ÖZDEMİR

Öz

Günümüzde hızla değişen teknoloji, toplum inşasında beşeri sermayenin ve nitelikli insan gücü yetiştiriminin gerekliliğini daha da arttırmaktadır. Türkiye'nin gelecekteki hedeflerine ulaşabilmesinde anahtar rolündeki en önemli kaynaklarından biri özel yetenekli bireylerdir. Makalede öncelikle toplumsal gelişmenin itici gücü olan özel yetenekli bireylerin fark edilme süreçleri, özel yetenekli bireylerde aile kurumunun önemi üzerinde durulmuştur. Yetenekleri doğrultusunda gerekli eğitimlerin verilmesi ve içinde buldukları sosyal çevre ile uyum süreçleri ve toplum tarafından özel yetenekli bireylere yönelik anlam atfetmeleri de önemli bir husus olarak ele alınmıştır. Eğitimcilerin rolü ve bu yollarla istenilen toplumsal yapının oluşturulmasının önemi de vurgulanmıştır. Çalışmanın sonuçları literatür taraması ve katılımcılarla yapılan ön görüşmeler sonucunda elde edilen varsayımlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu bağlamda bu araştırmada üstün yetenekli bireylerin, ailelerinin, eğitimlerinden sorumlu öğretmenlerin ve sosyal çevrenin görüşleri alınarak bu bireylerin kendi geleceklerini ve toplumun geleceğini nasıl yönlendirebilecekleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizlerde ise açıklamanın değil anlamının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada çoklu metod stratejisi izlenmiştir. Bu amaçla anket çalışması yüz yüze uygulanarak ve anket formunun ikinci bölümünde katılımcıların katılma dereceleri sorularak, likert ölçeği benzeri soru tipi ve madde analizi stratejisiyle değerlendirme yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar, BİLSEM'lerin hangi amaçlarla eğitim verdiğinin bilincindedirler. Ancak BİLSEM sınavlarının mutlaka duyurulması ve ebeveynlerin sürece dahil olması gerektiğini düşünmektedirler. Bunun yanında katılımcılardan BİLSEM'lerin toplumun ihtiyacını karşılayabildiği yönünde anlamlı bir görüş ortaya çıkmamıştır ve özel yetenekli öğrencilerin toplumun diğer bireylerden üstün olarak görülmediği belirlenmiştir. Öğrencilerin kendilerine yönelik özel/üstün yetenek algılarında bir yetersizlik görülmele birlikte, meslek tercihleri konusunda özellikle sanat, tıp ve mühendislik alanlarına yoğunlaşmadan özgür hareket etmek istedikleri söylenebilir. Elde edilen verilerle bu konuda yapılacak olan bilimsel çalışmalara bir katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kavramlar: BİLSEM, Eğitim, Toplum, Özel Yetenek, Üstün Yetenek

Special Talent and Society Building

Abstract

At the present time, rapidly changing technology increases the necessity of human capital and qualified manpower in the construction of society. One of the most important resources that play a key role for Turkey to reach its future goals is individuals with special talents. In the article, first of all, the process of recognition of gifted individuals, who are the driving force of social development, and the importance of the family institution in gifted individuals are emphasized. Giving the necessary trainings in line with their abilities, adaptation processes with the social environment they are in, and attributing meaning to gifted individuals by the society were also considered as important issues. The role of educators and the importance of establishing the desired social structure in these ways are also emphasized. The results of the study were prepared in line with the assumptions obtained as a result of literature review and preliminary interviews with the participants. In this context, in this research, it has been tried to determine how these individuals can direct their own future and the future of the society by taking the opinions of gifted individuals, their families, teachers responsible for their education and the social environment. In the analyzes, on the other hand, it is aimed to reveal understanding, not explanation. A multiple method strategy was followed in the study. For this purpose, the questionnaire study was applied face-to-face and in the second part of the questionnaire, the participants' degree of participation was asked, and an evaluation was made with a Likert scale-like question type and item analysis strategy. According to the results of the research, the participants are aware of the purposes for which BILSEMs provide training. However, they think that BILSEM exams should be announced and parents should be involved in the process. In addition, there is no significant opinion that BILSEM's can fulfill the requirements of the society and it has been determined that gifted students are not seen superior to other individuals in the society. Although there is a deficiency in the special/gifted perceptions of the students, it can be said that they want to act freely without concentrating on the fields of art, medicine and engineering. With the obtained data it is aimed to contribute to the scientific studies to be carried out on this subject.

Keywords: BILSEM, Education, Society, Special Talent, Giftedness

Structured Abstract

The subject and scope of the research: Basic expectations about gifted/talented students, awareness of gifted/special talent and what the roles of BILSEM students can be in building the social are the subject of research in general terms. In this direction, the scope of the study consists of 4 groups: specially gifted students studying at the Antalya Science and Art Center in Antalya, parents of students, teachers of students and social environment.

Method of Research

The questionnaire forms prepared in the research conducted in Antalya Science and Art Center were applied face to face to the social environment, educators, gifted students and parents of special talented students. The survey application was conducted with 100 people, 25 people from each group, with the Ethics Committee Decision No:121, dated 11.05.2020, of the Rectorate of Akdeniz University Social and Humanities Sciences. Participants for the social environment were selected from people in the living areas of BILSEM students (such as neighbors, family friends, tradesmen) by judicial sampling. The individuals that make up the educators group are the teachers of high school students. A likert scale questions-type questionnaire form consisting of 27 assumptions and answers such as “agree, agree somewhat, undecided, disagree somewhat, disagree” was applied to the sampling group. The results were analyzed in the SPSS statistics Base v23 version data editor and tables were created. Comments and discussion are based on the results in the tables.

Conclusions and Discussion

Based on the assumption that BILSEM students will be role models as intelligent individuals in the construction of the social, the importance of gifted students has been tried to be emphasized. Based on the results obtained, opinions were shared on raising awareness about superior / special talents and BILSEM's, the education of teachers responsible for the education of special/gifted students and the importance of parents' opinions, public opinion on BILSEM's and special/giftedness concepts. When we look at the results in this context, it is seen that the participants agree that BILSEM exams must be announced. As can be seen in the literature review, teachers, who are seen as the main factor that manage and direct (Yurdatapan, 2010), organize and implement education (Mitchener & Anderson, 1989; Güven, 2004), have a great importance in the identification of gifted children. According to the study, no positive opinion was indicated from the participants that the parents are university graduates and have special talents. This research shows us that the special ability of the student is not shaped by the education level of the parents. However, it is known that the education level of families is important in raising special talented students. It is necessary to underline the organization of supportive, trust-building psychological and sociological support education programs for the families in the education process of the students (Levent, 2011, p. 196), and the increase in the number and widespread of these programs. According to the participants, being specially gifted is not seen as a privileged quality from other individuals in the society. It can be said that the identification and expectations of the participants about individuals with special talents are not related to the social and are considered more as personal skills. In the survey conducted, it is seen that 78 % of BILSEMs respond to a need in the society. Participants partially agreed with the statement that BILSEMs can meet the needs of the society at a rate of 43.4 % and this result shows us that the expectations from BILSEM students for the construction of the society are not very meaningful. Studies such as creating social awareness, bringing special talented individuals to the agenda

through public service ads, advertisements and social media (ÜZE, 2016) will provide more in-depth information about how BİLSEMs and specially talented individuals can benefit socially. If we take it from another point of view, the value judgments of the society and the meanings attributed to special talents by the society should never be ignored, and studies containing more sociological perspectives should be conducted on this subject. In the research, the rate of students' participation with the statement "BİLSEM students are really special talented" is 48 %. This situation shows us that there is a deficiency in students' perceptions of special / gifted towards themselves. As a result of their research, Chen and Wu (2021, p.12) stated that the motivations and academic achievements of students who do not consider themselves gifted are negatively affected, whereas students who perceive themselves as talented may achieve better motivation and better academic results. In addition, 12 % of the students agreed with the statement "Graduates of BİLSEM have to be more successful academically than other students". More detailed studies on students' special / giftedness perceptions and academic achievement at BİLSEMs will contribute to the determination of road maps for them to be role models in the construction of the future society. 86.8% of the participants agreed with the view that teachers who teach special talented should receive extra training. This point reveals the importance of training teachers responsible for the education of BİLSEM students. In the study, parents' views were found to be significant in terms of showing the need and importance of counseling teachers in BİLSEM schools. As Levent (2012, p.36) stated, while students with normal development begin to plan about their careers in high school or university, this interest emerges at a much earlier age in gifted students and therefore, these individuals are given guidance on career choice at earlier ages needs to be done. The limitations of this study are clear and it has been tried to contribute to the literature with a sociological perspective. Broader research will contribute to the understanding of the roles that smart individuals, who have an important place in human capital for our country, can play in the construction of society.

1.Giriş

Eğitim kavramı bugüne dek birçok sosyal bilimci tarafından işlev ve amaçlarına göre günümüze kadar farklı şekillerde tanımlanmıştır. Birey üzerine odaklanan tanımlarda bir davranış değiştirme süreci olarak açıklanan eğitim, toplum üzerine odaklanan tanımlarda bir topluma uyum sağlama süreci olarak karşımıza çıkmaktadır (Kızılloluk, 2013, s. 5). Bu doğrultuda Ergun (2005, s. 23), eğitimin toplumsal düzenleme ilkelerinin izlenmesi ve gerçekleştirilmesi için eğitim ve öğretimi bir araç olarak görmektedir. Denilebilir ki eğitim, toplumsal bir kurum olarak, toplumsal yapının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda toplumsal yaşamın düzenlenmesini sağlamakta bir görev üstlenmektedir. Eğitim aynı zamanda toplumsallaştırma işlevi ile toplumun değerlerini, normlarını, gelenek ve göreneklerini, kültürel birikimini yeni kuşaklara aktararak hem bireylerin topluma uyumunu hem de toplumların devamlılığını sağlamaktadır (Kızılloluk, 2013, s. 53). Lundberg ve Schrag'a göre eğitim kültürel mirası aktarmanın yanında sözelimi icatlar, yaratıcı sanatlar ve teknoloji alanındaki yenilikler ile problemlere çözüm

getirerek kültürel mirasa katkıda bulunur ve böylelikle bir toplumun sosyo-kültürel değişiminde ve gelişiminde önemli bir fonksiyona sahip olmaktadır (Güngör, 1991, s. 57).

Eğitim konusunun önemine dikkat çeken Türk sosyolojisi, Türkiye’de sosyolojinin kuruluş yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması sürecinde, yeni bir toplum inşasının söz konusu olması sebebiyle eğitime öncelikli olarak önem vermiştir. Ziya Gökalp ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kişiliğinin ve kimliğinin oluşmasında eğitimin altını önemle çizmişlerdir. Ziya Gökalp, Türk Milli Eğitim sisteminin sorunlarını ilk kez sistemli olarak ele almış ve eğitim sistemi hakkındaki görüşleri ile Türk Millî Eğitim sisteminin modernleşmesinin yolunu açmıştır (Güçlü, 2009, s. 5). Ziya Gökalp’in hars ve medeniyet ayrımı onun talim ve terbiye görüşlerinin temelidir. Nitekim hars kültürel, millîdir ve millete aittir. Medeniyet ise evrensel bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla öğretim yolu ile bireylere batının bilim ve fen konularındaki bilgileri verilirken, hars ailede öğretilir ve ona göre eğitim ailede başlar. Gökalp bu noktada sadece nesillerin eğitilmesinden bahsetmez aynı zamanda ona göre eğitim, toplumun kuruluşunun önemli bir yapı taşıdır.

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ise özellikle genç nesillerin eğitimine önem vermiştir. 1929 yılında kaleme aldığı “Gençliğin Terbiyesi” adlı makalesinde eğitimin rolünü birleştirici, bütünleştirici ve kalkındırıcı olarak ifade etmektedir (Güngör, 1991, s. 59). Günümüz sosyologlarından Nevin Güngör Ergan’ın ise eğitimle ilgili önemli görüşleri vardır. Ergan eğitimin işlevini, kültürel birikimi ve devamlılığı sağlamak, sosyalleştirme/toplumsallaştırma süreci ile fertlere toplumun değerlerini ve normlarını öğretmek ve sosyo-kültürel bütünleşmenin yanı sıra bireylere mesleki statüler kazandırarak toplumun aydın sınıfını oluşturmak, bilim, sanat ve teknoloji alanlarında nitelikli iş gücünü yetiştirmek olarak görmektedir (Ergan, 2018, s. 297).

Görüldüğü gibi toplum inşası söz konusu olduğunda eğitim yaklaşımlarında, eğitimin yerine getirdiği fonksiyonlar üzerinde önemle durulmuştur. Eğitimin işlevlerinde bireyselden toplumsala doğru bir anlayış göze çarpmaktadır. Eğitime bireysel yaklaşım başka bir deyişle eğitimin mikro analizi daha çok eğitimin sosyal boyutuna odaklanmaktadır. Eğitimin toplumsal boyutu yani makro analizi ise eğitim ve toplum inşası, toplumsal yapı kuruluşu konularına odaklanmaktadır. Buradan hareketle kültürel unsurların millete ait olanın yüceltilip, medeniyet dairesine dahil edilmesi gerekmektedir. Toplumun inşası konusunda bireylerin aldıkları eğitim doğrultusunda aynı zamanda harsa da hâkim olmaları gerekmektedir.

Günümüzde hızla değişen teknoloji, toplum inşası noktasında nitelikli insan gücü yetiştirmenin önemini daha da ön plana çıkarmıştır. Türkiye'nin gelecekte hedeflediği akıllı topluma ulaşabilmesi ancak iyi bir eğitimden geçmiş aynı zamanda değerlerine ve kültürlerine sahip çıkan akıllı bireyler sayesinde olacaktır. Konuya bu açıdan bakıldığında geleceğin toplum inşasında önemli bir yere sahip olacak akıllı bireylerin fark edilmesi, tanınması ve gerekli eğitimlerin verilmesi oldukça önem arz etmektedir. Akıllı bireylerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de en önemli kesimini üstün/özel yetenekli bireyler oluşturmaktadır. Tarihimizde üstün yetenekli bireylerin en iyi değerlendirildiği dönem, Osmanlı İmparatorluğu zamanında 600 yıllık bir imparatorluğun yönetim, bilim ve sanat kadrolarını oluşturan ve bugün birçok gelişmiş ülkedeki üstün yeteneklilerin eğitimine kaynaklık teşkil eden Enderun Mektepleri'dir (Dönmez, 2005, s. 84).Günümüzde ise ilk defa 1995 yılında Ankara'da açılan ve bugün 81 ilde bulunan Bilim Sanat Merkez'leri (BİLSEM) ile özel yetenekli bireylerin yetiştirilmesi ve beşeri kaynaklara dahil edilmesi hedefleriyle çalışmalara devam edilmektedir. Nitekim TÜBİTAK 2023 vizyonunda da belirtilen ve bilim, teknoloji ve yenilikte yetkinleşmiş; üreten, net katma değerini kendi beyin gücüne dayanarak arttırabilen bir Türkiye hedefi öngörülmektedir (TÜBİTAK, 2004). Böylelikle bilim ve teknoloji odaklı kazanımların ön planda olduğu bireyler yetiştirmek, toplumsal farkındalığı arttırarak her alanda özel yetenekli bireylerin eğitim, öğretim ve istihdam olanaklarını sağlamak ve toplum inşasını sağlam zeminlere oturtturarak ilerlemek, toplumdaki tüm paydaşların katkıda bulunması gereken bir zorunluluk haline gelmiştir.

2.Özel Yetenek

“Üstün zekâlı ve üstün yetenekli” kavramlarının birden çok beceriyle ilişkili olduğu yıllar içinde ortaya çıkmış ve Howard Gardner gibi kuramcılar tarafından zekânın çok boyutlu olabileceği ortaya konulduktan sonra, yapılan tanımlar değişerek bugünkü halini almıştır (MEB, 2013, s.37). Gardner, zekanın sadece sözel ya da sayısal olarak ifade edilemeyeceğini, farklı boyutlarda ele alınması gerektiğini belirterek çoklu zekâ kuramını ortaya çıkarmıştır. Gardner'a göre zekâ, problem çözme, yeni ürünler, yeni çözümler yaratabilme kapasitesi ve her bireyde bulunan ve tamamen kendine özgü olan yetenek ve becerilerin toplamıdır (Duygulu, 2012). Özel yetenekli birey ise yaşlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2016a). Başka bir tanımda

üstün/özel yetenek, insanlık yaşamı için temel değeri olan ve iyi tanımlanmış yetenek alanlarında sahip olunan olağanüstü potansiyel veya kapasitedir (Özbay, 2019, s. 8).

Özel yetenekli bireyler, bir toplumun bütününe yönelik, başka bir deyişle toplumsal olana yönelik sosyalleşme sürecinde oldukça önemli ajanlardır. Özel yetenekli öğrencilere eğitim yoluyla yapılan her türlü yatırım, arzu edilen toplumun inşasında önemli yapı taşlarını oluşturmaktadır. Nitekim, özel yeteneği olan bireyler, yeteneklerinin hangi alanda olduğu tespit edildikten sonra, toplumsal değişimin itici gücü haline gelmektedir. Türkiye genç ve dinamik bir nüfusa sahip olmakla birlikte, nüfusun yaklaşık % 14'lük kısım parlak zekâlı bireyler olarak karşımıza çıkarken, yaklaşık % 2'lik kısım üstün zekâlılardan oluşmaktadır (MEB, 2016b). Bu durum Türkiye'nin beşerî sermayesini tanıma ve tanımlama yönündeki çalışmaların önemli bir parçasıdır. Nüfusun % 2'lik bir kısmını oluşturan özel yetenekli bireylerin fark edilmesi ve tanımlama süreci, bu bireylerin yetiştirilmesi hedeflerinde ilk ve en önemli basamağı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan Özel Yetenekliler Strateji Uygulama planında da özel yetenekli bireylerin tespit edilmesi, tanımlanması, yönlendirilmesi ve yerleştirilmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek ve politikalar geliştirmek, sürecin ilk hedefi olarak belirtilmiştir (MEB, 2013). Türkiye'nin ekonomik kalkınma ve toplum inşası hedeflerinde, özel yetenekli bireylerin tanımlanması ve bu doğrultuda farklılaştırılmış ve zenginleştirilmiş olarak verilen eğitimler, bu bireylerin hem erken yaşta yönlendirildiklerinde gelişimlerini hızlandırılabilir ve düzenlenebilir hale getirmesi hem de kazanımlarının bilim, teknoloji, sanat ve hizmet sektörlerine katkıda bulunması açısından oldukça önemlidir (MEB, 2017a). Türkiye'de Bilim Sanat Merkezleri'ne yerleştirilecek özel yetenekli öğrencilerin tanımlama süreçleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, her eğitim öğretim döneminde öncelikle grup tarama ardından başarılı olan öğrencilerin bireysel değerlendirmeye alınması süreci ile yapılmaktadır (MEB, 2019).

Özel yetenekli öğrencilerin tanımlanması başka bir ifade ile fark edilebilmesi için gerekli çalışmalar yapılmakla birlikte bu süreci geciktiren ya da engelleyen birtakım toplumsal değerler ile ilgili faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden en önemlileri sosyal çevre, aileler ve eğitimcilerden kaynaklanmaktadır. Sözelimi üstün yetenekli öğrencilerin davranış farklılığı gösterebileceklerinin ya da akademik başarısının düşük olabileceğinin bilinmemesi; toplumda özel/üstün yetenekli olmanın bir statü göstergesi olması sebebiyle bu kavrama yanlış anlamlar atfedilmesi; özel yetenekli çocukların ilköğretim çağında öğretmenleri tarafından fark edilememesi,

ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması ya da tam tersi sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerde özel yeteneğin normal bir zeka düzeyi olarak görülmesi gibi faktörler sayılabilir. Bu faktörler temelde özel yetenekli öğrencilerin erken yaşlarda fark edilmemelerine neden olduğu için toplum inşası açısından büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Toplumun en küçük yapı taşı olan aile, toplum inşasında devamlılığı sağlayan işlevi ile vazgeçilmez niteliktedir. Aile kurumu çocuğun gelişiminde, toplumsal değerlerin nesilden nesile aktarılmasında ve toplumsal yapının korunmasında kısacası toplumsallaşmada çok önemli bir yere sahiptir. Ailenin yapısı, sosyo-kültürel düzeyi, eğitim düzeyi, yaşanılan çevre vb. değişkenler, aile tarafından çocuğa verilen eğitimin amacı, içeriği ve yöntemi üzerinde belirleyici olmaktadır (Kızılluk, 2013, s. 70). Aile çocuğun topluma uyumunu sağlama görevini üstlenen bir kurum olarak çocuğu toplumsal hayata hazırlamaktadır. Dolayısıyla toplum inşasında önemli bir işlevi olan aile kurumunun önemi aynı zamanda ailenin eğitim üzerindeki rolünün de farkında olunmasını zorunlu kılmaktadır. Buradan hareketle özel yetenekli bireylerin fark edilmesi ve ilk eğitimlerini alması da aile kurumunda gerçekleşmektedir. Bu nedenle aile, toplumun bütününe ait olanın inşa edilmesi sırasında, bu bireylerin eğitiminde okullar kadar önemli bir yere sahip olmaktadır. Nitekim Demirel ve Sak'ın (2011) belirttiği gibi;

“Tannenbaum'a göre bir çocuğun gerçekten üstün zekalı olabilmesi genel yetenek, zihinsel olmayan faktörler, çevresel faktörler ve şans faktörünün bir arada olmasına bağlıdır. Bu faktörlerin her biri, üstün zekayı oluşturabilmek için kendi başlarına yeterli değil ama gereklidir. Bu nedenle dört faktörün bir araya gelmeleri beşincisi olmadan bir şey ifade etmemektedir. Çevresel faktörler, yeteneğin ortaya çıkması için önemlidir. Çevrenin iki yönlü etkisi vardır. Çevre, yeteneği geliştirebilir de köreltebilir de.”

Bu açıdan bakıldığında çevresel faktörlerin içinde yer alan aile kurumu, özel yetenekli bireylerin tanılanma sürecinde hem olumlu hem de olumsuz bir rol oynayabilmektedir. Ailelerin büyük bir bölümü özel yeteneğin ne demek olduğunu, hangi faktörlerin özel yeteneği belirlediğini bilmemektedir. Çocuklarının gelişim sürecinde çoğu zaman fark ettikleri tek durum çocuğun farklı olduğudur ve bu farklılık aile için çözülmesi gereken bir dizi sorunu beraberinde getirerek dezavantajlı bir durum oluşturabilmektedir (Akarsu, 2004, s. 448). Bazı aileler ise çocuklarının üstün yeteneklerini kabul etmeyerek bu yetenekleri görmezden gelmekte ve üstün

yetenekli çocukların sıradan bir yaşantıya sahip olmalarına neden olmaktadır (Yılmaz & Çaylak, 2009, s. 372).

Toplumsallaşma sürecinde çocuk için ailenin rol model olduğu gerçeğinden hareketle hem özel yeteneğin erken yaşlarda tanılanabilmesi hem de özel yetenekli çocuklara verilecek nitelikli eğitimin aile içinde başlayabilmesi için toplumun tüm katmanlarında ailelerin mutlaka bilinçlendirilmesi ve gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bu sürecin gerektiği şekilde yapılandırılmaması, gelecekte akıllı toplumun inşasında çok önemli yere sahip olacak özel yetenekli bireylerin, toplumun diğer bireyleri arasında kaybolup gitmesine sebep olacaktır. Oysa ki fark edilen farklılık geliştirmeye açık yetenekler olarak ortaya çıkarak, inşa sürecinde yerini alacaktır.

Çevresel faktörlerin içinde yer alan diğer bir etken unsur, özel yetenekli bireylerin sosyal çevreleridir. Toplumun oluşturan bireylerin özel yetenekli öğrencilere bakış açılarındaki bilgi yetersizliği ile birlikte toplumun üstün/özel yetenek kavramına atfettiği anlamlar çerçevesinde birtakım ön yargılar ortaya çıkmaktadır. Özel yeteneklilere karşı geliştirilen tutumlarda abartılan beğeni, hayranlık ya da fiziksel özelliklerine ve ruhsal durumlarına karşı küçümseme, eleştiri gibi doğru bilinen yanlışlar ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile sosyal çevre, bu bireylerin zaten üstün yetenekli olduğu için ayrıcalıklı bir eğitim almasını gereksiz görmekte ve akademik, fiziksel ve duygusal açılardan diğer bireylerle eşit bir eğitim almasını doğru bulmaktadır (Özbay, 2019, s. 12). Ayrıca özel yetenekli bireylerin normal bir eğitimin yanında ek bir eğitim almasının toplumun üstesinden gelemeyeceği sorunlara neden olacak bir seçkinler sınıfı ortaya çıkaracağı yönünde ön yargılar bulunmaktadır (Üstün Zekalılar Enstitüsü, 2020). Buradan özel yetenekli bireylerin yeteneklerinin tanılanmasında ve geliştirilmesinde eğitimcilerin vurguladığı sosyal çevrenin etkisinin önemli olduğu görüşü nedeniyle, toplumun da özel yetenek kavramı ve özel/üstün yetenekli bireyler konusunda kesinlikle bilinçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Toplum içinde uygulanacak farkındalık ve bilinçlendirme eğitimlerinin yanı sıra özel yetenekli bireylerin doğru bir şekilde yönlendirilerek topluma uyum süreçlerinin sağlanması, onların toplum için bir sorun olarak görülmesinin önüne geçebilir. Bu durum ise temelde toplumun inşası için vazgeçilmez olan toplumsal değerlerin, toplumun bütün katmanlarına doğru şekilde ve doğru yerlere yerleştirilmesiyle ilgili bir sorunsal oluşturmaktadır. Ayrıca toplumsal değişimin yönünün gelişme olarak nitelendirilebilmesi için geleceğin inşasında aynı zamanda rol model olacak özel yetenekli bireylerin, içinde bulunduğu toplumu

tanınması, toplumsal değerlerin farkında olması ve bu farkındalığı doğru hedeflere konumlandırabilmesi çok önemlidir. Hızla gelişen teknolojik değişimlerle gelecekte toplum inşasında artık insan aklının ve ahlâkının daha kıymetli olacağı gerçeği, Türkiye açısından beşerî kaynaklarına sahip çıkma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Özel yetenekli bireylerin de Türkiye'nin beşerî kaynaklarında çok önemli bir yere sahip olması nedeniyle, bu bireylerin Türkiye'nin elinden kayıp gitmemesi için gerekli bütün önlemler alınmalı, toplumsal farkındalığın oluşması için sistemli ve destekleyici çalışmalara azamî önem verilmelidir.

Aileden sonra özel yetenekli bireylerin tanınma sürecinde ve eğitiminde en önemli yere sahip olan kurum okul ve onların eğitimlerinden sorumlu olan öğretmenlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü 2017-2023 Öğretmen Strateji Belgesi'nde belirtildiği şekilde; "Eğitim sistemlerinin nihai amacı; topluma faydalı, toplumsal değerleri gözetken, etkili iletişim becerilerini edinmiş, değişime uyum sağlayabilen, öğrenme kaynaklarına erişme ve bunlardan etkin bir şekilde yararlanma becerilerini kazanmış, bilgi iletişim teknolojilerini verimli kullanabilen, kendisiyle ve toplumla barışık, inisiyatif alan, araştıran, sorgulayan ve eleştirel düşünme becerilerine sahip özgür bireyler yetiştirebilmektir. Bu niteliklere sahip bireylerden oluşacak bir toplumun inşasında en önemli görev ise öğretmenlere düşmektedir (MEB Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü, 2017)."

Buradan hareketle geleceğin toplum inşasında özel/üstün yetenekli bireylerin eğitimden sorumlu öğretmenlerin rolü oldukça kritik bir öneme sahiptir. Yeteneklerine ve ihtiyaçlarına göre farklılaştırılmış ve zenginleştirmiş bir eğitim verilmesi gereken bu bireyler için öğretmenlerin bu yetenekleri geliştirebilmesi adına zengin bir bilgi birikimine sahip olması gereklidir. Bugün BİLSEM'lerde eğitim gören özel yetenekli öğrenciler, yöntem olarak proje tabanlı lider öğretmenler rehberliğinde planlama, uygulama değerlendirme aşamalarını yaparak, yaşayarak öğrenen; üreten, sorun çözen, yaratıcı düşünebilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeye çalışılmaktadır (Çağlar, 2004, s. 96). BİLSEM öğretmenleri eğitim yanında, özel yetenekli bireylerin topluma kazandırılmasında, onların sağlıklı ve mutlu bir birey olarak yetiştirilmesinde, özel yetenekli çocukların aileleri ve sosyal çevreleri ile iletişimlerinin geliştirilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Bu anlamda BİLSEM öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencilere bakış açıları ve görüşleri, çözüm önerileri toplum inşasında ortaya çıkabilecek sorunların birinci elden önlenmesine yardımcı olacaktır. Nitekim Ayaydın ve Ün (2018)'ün Bilim ve Sanat Merkezi Öğretmenlerinin BİLSEM ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine

Yönelik Görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrencileri hızlı anlayan, farklı çözümler üreten, yaratıcı, düşünme kapasitesi ileri, ürün geliştiren, çabuk sıkılan bireyler olarak gördükleri saptanmıştır. Aynı araştırmada öğretmenler, BİLSEM’lerin daha çok geliştirilmesi ve desteklenmesi gerektiğini, BİLSEM öğretmenlerinin öğrencilerde önemli farklar yarattığını ve özel yetenekli bireylerin erken yaşlarda tanınması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir. Buradan hareketle özel yetenekli öğrencilere eğitim veren eğitimcilerin görüşleri, eksikliklerin giderilmesinde, toplumsal farkındalığın kazandırılmasında kısacası inşa sürecinde, değişimin ileri yönde olabilmesi için önemli birer anahtardır.

Görüldüğü gibi BİLSEM öğrencileri ve özel yetenekleri, toplum inşasında önemli rolleri olması sebebiyle, toplumda farklı ve akıllı bireyler olacaklardır. Ancak hem Bilsem öğrencilerinin ve öğretmenlerinin hem de aile ve çevrenin bu farklılığın farkında olmaları gerekmektedir. Bir arada yaşama biçimi ve toplumu inşa süreci söz konusu olduğundan, öğrencilerin velilerin öğretmenlerin ve sosyal çevrenin görüşleri ön plana çıkmaktadır.

Bu doğrultuda yapılan bu çalışma ile özel yetenekli bireylerin, onların aile üyelerinin, eğitimlerinden sorumlu öğretmenlerin ve sosyal çevrenin görüşleri alınarak, özel yetenekli öğrencilere dair ailelerin, toplumun, eğitimcilerin ve özel yetenekli bireylerin kendilerine dair olan beklentileri, bu bireylerin toplumun inşasında hangi rolleri alabileceği, kendi geleceklerine ve dolayısıyla toplumun geleceğine nasıl bir yön verebilecekleri konusunda analizlerle tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

3.Yöntem

Yapılan bu çalışma farkındalık düzeyi yüksek bir çalışma olmuştur. Farkındalık düzeyinin yüksekliğini sağlayan faktör ise hangi bilgiyi ortaya koymak istediğimizi ve bu bilgiye hangi yol veya yollardan ulaşabileceğimizin bilincinde olunmasından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmada nitel bir araştırma stratejisi izlenmiş, yapılan analizlerle açıklamanın değil, anlamının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Aynı zamanda nicel bir araştırmanın SPSS yolu ile sayısallaştırma stratejisi izlenmiş, böylelikle araştırılan konu metotlar arası bütünlük çerçevesinde ele alınmıştır. Verilerin toplanabilmesi amacıyla konu ile ilgili literatür taraması öncelikli faaliyeti oluşturmaktadır. Bu faaliyet kapsamında kitap, makale, internet kaynakları, gazete haberleri incelenmiştir. Yapılan literatür taraması konuyla ilgili temel varsayımların oluşmasında en etkili unsur olmuştur. Nitekim öğrenci,

öğrencilerin aileleri, öğretmen ve sosyal çevre dahilinde bireylere, likert ölçeği benzeri soru tipi ile hazırlanan soru formu ile katılma dereceleri sorulmuştur. Anket uygulaması Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği 11.05.2020 tarih ve 121 sayılı Etik Kurul Kararı izni ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen cevaplar madde analizi stratejisiyle değerlendirilmiştir. Bu madde analizini oluşturan en önemli unsur ise katılma derecelerinin yüzdelik oranıdır. Soru formunda katılımcılara verilen ifadeler temel varsayımlarımızdır. Bu varsayımlara da daha önce belirttiğimiz gibi literatür taraması ve katılımcılarla yapılan ön görüşmelerle ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS veri editöründe değerlendirilerek yüzdelik oranlar üzerinden yorumlaması yapılmıştır. SPSS programı olarak, Akdeniz Üniversitesi'nin SPSS Statistics Base v23 sürümü kullanılmıştır.

Araştırma Antalya ilinde bulunan Antalya Bilim ve Sanat Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Çalışmamız sırasında hazırlanan anket formları sosyal çevre, eğitimciler, özel yetenekli öğrenciler ve özel yetenekli öğrencilerin velileri şeklinde dört gruba uygulanmıştır. Yaşlar kategorize edilerek, yaş grupları arasındaki değişimler incelenmiştir. Sosyal çevre için katılımcılar, BİLSEM öğrencilerinin yaşam alanlarındaki (komşu, aile dostu, esnaf gibi) kişilerden yargısal örnekleme yoluyla seçilmiştir. Eğitimciler grubunu oluşturan bireyleri, lise düzeyindeki öğrencilerin öğretmenleri oluşturmaktadır. Özel yetenekli öğrenciler grubunu ise lise düzeyindeki BİLSEM öğrencileri oluşturmaktadır. Aileler grubu ise özel yetenekli öğrencilerin ailelerinden oluşmaktadır. Anket, her gruptan 25'er kişi olmak üzere toplam 100 kişiye uygulanmıştır.

Dolayısıyla anket formu iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde, kişilerin demografik özellikleri belirlenmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde ise, likert ölçeği benzeri soru tipi tipinde hazırlanan (katılıyorum, kısmen katılıyorum, kararsızım, kısmen katılmıyorum, katılmıyorum) 27 adet temel varsayımlarımızı içeren ifadeler katılımcılara yöneltilmiştir.

4.Bulgular

Uygulanan anket formunda yer alan "BİLSEM'in hangi amaçlar doğrultusunda çalıştığından haberdarım" ifadesine öğrenci velileri % 96 oranında olumlu yanıt verirken % 4'ü ise bu ifadeye olumsuz yanıt vermiştir. Öğrenciler ise katılıyorum ve kısmen katılıyorum şeklinde toplam olarak % 92 oranında görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin % 8'inden kararsızım şeklinde yanıt alınmıştır. Aynı

ifadeye eğitimcilerin verdiği yanıt % 76 olumlu iken, % 12'si kararsızım, % 12'si katılmıyorum şeklindedir. Sosyal çevre ise bu ifadeye % 36 katılmış, % 24 kısmen katılmıştır. % 36'sı ise olumsuz cevap vermiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi katılımcılar % 59 katılıyorum, % 22 kısmen katılıyorum cevabını vermiştir. Buna göre tüm katılımcıların %81 gibi bir oranla olumlu cevap verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 1 BİLSEM'in Hangi Amaçlar Doğrultusunda Çalıştığında Haberdarım

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	59	59,0
Kısmen Katılıyorum	22	22,0
Kararsızım	6	6,0
Kısmen Katılmıyorum	3	3,0
Katılmıyorum	10	10,0
Toplam	100	100,0

Anket formunda yer alan diğer bir ifade ise “Tüm veliler BİLSEM’e giriş sınavından haberdardır” şeklindedir. Bu ifadeye velilerin % 20’si katılırken % 44’ü kısmen katılmaktadır., % 32’si katılmadığını belirtmiştir. Aynı ifadeye öğrenciler % 12 katılırken % 40 kısmen katılmaktadır. Öğrencilerin % 40’ı ise olumsuz ifade belirtmişlerdir. Eğitimcilerden alınan yanıtların ise % 32 oranında olumlu, % 24 oranında olumsuz ve % 36 oranında kararsız olarak karşımıza çıkmıştır. Sosyal çevre aynı ifadeye % 24 oranında olumlu, % 60 oranında olumsuz cevap vermiştir. Bu durumda Tablo 2’de gözüktüğü gibi bu ifadeye, 98 katılımcı cevap vermiştir. Katılımcılardan gelen cevaplar % 43,9 olumlu iken, % 39,8 olumsuzdur.

Tablo 2 Tüm Veliler BİLSEM Giriş Sınavından Haberdardır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	15	15,3
Kısmen Katılıyorum	28	28,6

Kararsızım	16	16,3
Kısmen Katılmıyorum	9	9,2
Katılmıyorum	30	30,6
Toplam	98	100,0

Soru formundaki bir önceki ifadeye göre “Tüm veliler BİLSEM’e giriş sınavından haberdar olmalıdır” şeklinde değiştirdiğimiz zaman ise: Velilerin % 96’sı katılmış, öğrencilerin ise % 68’i katılmış, % 16’sı kısmen katılmıştır. Aynı ifadeye eğitimciler % 80 oranında katılırken, sosyal çevre % 64 oranında katılmaktadır. Sosyal çevrenin % 16’sı kısmen katılmaktadır. Tablo 3’de görüldüğü gibi olumlu cevap toplamda % 90,8, olumsuz cevap % 7,1’dir.

Tablo 3 Tüm Veliler BİLSEM'e Giriş Sınavından Haberdar Olmalıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	78	79,6
Kısmen Katılıyorum	11	11,2
Kararsızım	2	2,0
Kısmen Katılmıyorum	0	0
Katılmıyorum	7	7,1
Toplam	98	100,0

“Özel yetenekli çocuk sahibi ebeveynler üniversite mezunudur” şeklinde verilen bir ifadeye veliler % 8 katılırken, % 80 oranında olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bilsen öğrencileri ise bu ifadeye % 64 oranında katılmamakta, % 16 oranında kısmen katılmamaktadır. Eğitimciler % 83,4 olumsuz olarak görüşlerini ifade etmişlerdir. Sosyal çevre ise % 12 kısmen katılıyorum, % 60 katılmıyorum ve % 24 kararsızım şeklinde yanıt vermiştir. Tablo 4’de katılımcıların % 11,1 oranında olumlu görüş bildirirken, % 76,8 oranında olumsuz görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 4 Özel Yetenekli Çocuk Sahibi Ebeveynler Üniversite Mezunudur

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	1	1,0
Kısmen Katılıyorum	10	10,1
Kararsızım	12	12,1
Kısmen Katılmıyorum	17	17,2
Katılmıyorum	59	59,6
Toplam	99	100,0

“Özel yetenekli çocukların ebeveynler de özel yeteneklidir” ifadesine velilerin % 79,1’i olumsuz; öğrencilerin % 82’si olumsuz; eğitimcilerin % 80’i olumsuz ve sosyal çevrenin % 68’i olumsuz, % 20’si kararsız görüş belirtmişlerdir. Tablo 5’de görüldüğü üzere tüm katılımcıların % 76,8’i bu varsayım hakkında olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Tablo 5 Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynleri de Özel Yeteneklidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	5	5,1
Kısmen Katılıyorum	8	8,1
Kararsızım	10	10,1
Kısmen Katılmıyorum	21	21,2
Katılmıyorum	55	55,6
Toplam	99	100,0

Formdaki “Özel yetenekli çocuklar toplumun %98’inden üstündür” ifadesinde ise durum: Veliler % 16,7 katılıyorum, % 16,7 kısmen katılıyorum, % 58,3 katılmıyorum ve % 20,8 kısmen katılmıyorum; Bilsem öğrencileri % 28 katılıyorum % 20 kısmen katılıyorum, % 24 katılmıyorum % 16 kısmen katılmıyorum; eğitimciler % 24 kararsızım, % 36 katılmıyorum % 28 kısmen katılmıyorum; sosyal çevre % 8

katılıyorum, % 40 katılmıyorum ve % 24 kısmen katılmıyorum şeklindedir. Tablo 6’da ankete katılanların % 28,2’si olumlu, % 56,6 olumsuz cevap vermiştir. % 15,2 ise kararsız kalmıştır.

Tablo 6 Özel Yetenekli Çocuklar Toplumun %98’inden Üstündür

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	14	14,1
Kısmen Katılıyorum	14	14,1
Kararsızım	15	15,2
Kısmen Katılmıyorum	20	20,2
Katılmıyorum	36	36,4
Toplam	99	100,0

“BİLSEM öğrencileri gerçekten özel yeteneklidir” ifadesinde oranlar: Velilerin % 48’i katılırken % 44’ü katılmamaktadır. Öğrenciler bu ifadeye % 48 katılıyorum, % 20 kısmen katılmıyorum, % 16 kararsız olarak cevap vermişlerdir. Eğitimcilerde ise oranlar: % 20,8’i katılıyorum % 33,3 kısmen katılıyorum, % 29,2 kararsızım şeklindedir. Sosyal çevrenin % 20’si bu ifadeye katılırken, % 28’i kısmen katılmaktadır, % 28’i de olumsuz görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 7’deki ifadeye 99 katılımcı cevap vermiştir. Toplamda katılımcıların % 63,6’sı olumlu görüş belirtmiş, % 18,2’si olumsuz görüş bildirmiş, % 18,2’si kararsız kalmıştır.

Tablo 7 BİLSEM Öğrencileri Gerçekten Özel Yeteneklidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	34	34,3
Kısmen Katılıyorum	29	29,3
Kararsızım	18	18,2
Kısmen Katılmıyorum	10	10,1
Katılmıyorum	8	8,1
Toplam	99	100,0

Yapılan ankette “BİLSEM toplum için bir ihtiyaca cevaptır” ifadesine velilerin % 92’si olumlu yanıt verirken, öğrencilerin % 76’sı olumlu, % 12’si olumsuz olarak yanıtlamıştır. Eğitimciler ise bu ifadeye % 44 oranında katılırken, % 32 oranında kısmen katılmaktadır. Sosyal çevrenin % 44’ü katılmakta iken % 24’ü kısmen katılmakta ve % 20’si kararsız kalmaktadır. Tablo 8’de görüldüğü gibi katılımcılar % 78 oranında olumlu, % 10 oranında olumsuz olarak ankete cevap vermişlerdir.

Tablo 8 BİLSEM Toplum İçin Bir İhtiyaca Cevaptır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	54	54,0
Kısmen Katılıyorum	24	24,0
Kararsızım	12	12,0
Kısmen Katılmıyorum	8	8,0
Katılmıyorum	2	2,0
Toplam	100	100,0

Soru formundaki “BİLSEM toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir” ifadesine veliler % 8,3’ü katılıyorum, % 62,5’i kısmen katılıyorum şeklinde cevap vermiş, % 20,8’i bu ifadeye kararsız kalmıştır. Öğrencilerin ise % 16’sı katılmış, % 40’ı kısmen katılmış ve % 20’si de kısmen katılmamıştır. Eğitimcilerin % 12’si bu ifadeye katılırken, % 52’si kısmen katılmıştır.; sosyal çevrenin % 20’si kısmen katılırken % 36’sı kararsız kalmış, % 24’ü katılmamıştır. Tablo 9’da tüm katılımcıların % 43,4’ünün kısmen katılırken % 22,2’sinin de kararsız kaldığı gözükmemektedir.

Tablo 9 BİLSEM Toplumun İhtiyaçlarını Karşılayabilmektedir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	11	11,1
Kısmen Katılıyorum	43	43,4
Kararsızım	22	22,2

Kısmen Katılmıyorum	9	9,1
Katılmıyorum	14	14,1
Toplam	100	100,0

“BİLSEM öğrencileri toplumda ayrıcalıklıdır” ifadesine velilerin % 20,8’i katılırken % 29,2’si kısmen katılmış, % 20’si kararsız kalmıştır. % 20’si ise bu ifadeye katılmamıştır. Bilsem öğrencileri bu ifadeye % 24 katılıyorum ve % 20 kısmen katılıyorum cevabını verirken, % 32 oranında katılmadığını belirtmiştir. Eğitimcilerin ise % 29,2’si olumlu, % 41,7’si olumsuz olarak yanıtlarken, sosyal çevrenin % 48’i bu ifadeye katılmamış, % 24’ü kararsız kalmıştır. Bu ifadede Tablo 10’da belirtildiği gibi katılımcıların 98’inden cevap alınmıştır. Buna göre oranlar şöyledir: % 35,7 olumlu, % 42,9 olumsuz, % 21,4 kararsızdır.

Tablo 10 BİLSEM Öğrencileri Toplumda Ayrıcalıklıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	17	17,3
Kısmen Katılıyorum	18	18,4
Kararsızım	21	21,4
Kısmen Katılmıyorum	10	10,2
Katılmıyorum	32	32,7
Toplam	98	100,0

“Bilsem öğrencilerinin ebeveynleri toplumda ayrıcalıklıdır” ifadesine velilerin % 84’ü olumsuz, öğrencilerin % 72’si olumsuz, eğitimcilerin % 68’i olumsuz ve % 20’si kararsız, sosyal çevrenin ise % 64’ü olumsuz % 32’si kararsız olarak görüşlerini bildirmişlerdir. Tablo 11’e göre katılımcıların % 72’sinin olumsuz ve % 20’sinin kararsız olduğu görülmektedir.

Tablo 11 Bİlsem Öğrencilerinin Ebeveynleri Toplumda Ayrıcalıklıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	5	5,0
Kısmen Katılıyorum	3	3,0
Kararsızım	20	20,0
Kısmen Katılmıyorum	10	10,0
Katılmıyorum	62	62,0
Toplam	100	100,0

Bir önceki ifadenin yanında “BİLSEM öğrencileri toplumda ayrıcalıklı olmalıdır” ifadesine ise oranlar: Veliler % 68'i olumlu, % 24'ü olumsuz; Bİlsem öğrencileri % 44'ü olumlu, % 44'ü olumsuz; eğitimcilerin % 32'si olumlu, % 56'sı olumsuz; sosyal çevre % 28'i olumlu, % 56'sı olumsuz görüş bildirmişlerdir. Tablo 12'ye göre tüm katılımcılarda % 43 olumlu ve % 45 olumsuz görüş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12 BİLSEM Öğrencileri Toplumda Ayrıcalıklı Olmalıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	20	20,0
Kısmen Katılıyorum	23	23,0
Kararsızım	11	11,0
Kısmen Katılmıyorum	11	11,0
Katılmıyorum	34	34,0
Toplam	100	100,0

Soru formunda yer alan “Her özel yetenekli öğrenci BİLSEM’e gitmektedir” şeklindeki ifadeye velilerin % 12'si katılırken, % 12'si kısmen katılmaktadır ve % 56'sı katılmamaktadır. Öğrencilerin ise % 16'sı katılırken % 80'i olumsuz düşünmektedir. Eğitimciler % 20'si kısmen katılıyorum, % 24'ü kısmen

katılmıyorum, % 52'si katılmıyorum şeklinde görüş bildirirken; sosyal çevre % 12'si olumlu % 68'i olumsuz olarak görüş bildirmişlerdir. Tablo 13'e katılımcıların % 20 olumlu, % 71 olumsuz cevap verdikleri görülmektedir.

Tablo 13 Her Özel Yetenekli Öğrenci BİLSEM'e Gitmektedir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	9	9,0
Kısmen Katılıyorum	11	11
Kararsızım	9	9,0
Kısmen Katılmıyorum	17	17,0
Katılmıyorum	54	54,0
Toplam	100	100,0

“BİLSEM sayısının artırılmasına ihtiyaç vardır” ifadesine velilerin % 68'i katılıyorum, % 20'si kısmen katılıyorum ve % 12'si kararsızım seçeneğini işaretleyerek yanıt vermiştir. Bu ifadeye öğrenciler % 48 katılarak, % 12 kısmen katılarak, % 16 kararsız kalarak, % 24'ü ise katılmayarak düşüncelerini ifade etmiştir. Eğitimcilerle baktığımızda eğitimcilerin % 84'ünün bu ifadeye olumlu yanıt verdiğini görmekteyiz. Sosyal çevre yanıtlarında ise % 92 oranında olumlu görüş hakîm olmuştur. Tablo 14'e göre % 81 oranında olumlu ifade tespit edilmiştir.

Tablo 14 BİLSEM Sayısının Artırılmasına İhtiyaç Vardır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	58	58,0
Kısmen Katılıyorum	23	23,0
Kararsızım	9	9,0
Kısmen Katılmıyorum	6	6,0
Katılmıyorum	4	4,0
Toplam	100	100,0

“BİLSEM mezunları akademik anlamda diğer öğrencilere göre daha başarılıdır” ifadesine veliler % 84 olumlu, % 12 kararsızım şeklinde görüşlerini belirtirken, öğrenciler % 68 oranında olumlu % 16 oranında kararsız, bunun yanında eğitimciler bu ifadeye % 52 oranında olumlu, % 24 oranında kararsız ve % 24 oranında katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Sosyal çevre ise % 28 oranında kısmen katılırken % 44 oranında kararsız kalmıştır. Tablo 15’e göre katılımcılar ankete % 60 oranında olumlu cevap verirken, % 24 oranında kararsız kalmışlardır.

Tablo 15 BİLSEM Mezunları Akademik Anlamda Diğer Öğrencilere Göre Daha Başarılıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	26	26,0
Kısmen Katılıyorum	34	34,0
Kararsızım	24	24,0
Kısmen Katılmıyorum	8	8,0
Katılmıyorum	8	8,0
Toplam	100	100,0

“BİLSEM mezunları akademik anlamda diğer öğrencilere göre daha başarılı olmak zorundadır” ifadesine velilerin % 44’ü olumlu, % 48’i olumsuz yanıt vermiştir. Bunun yanında öğrencilerin % 12’si katılırken % 20’si kısmen katılmış ve % 56’sı katılmamıştır. Eğitimcilerle döndüğümüzde ise bu ifadeye % 40’ının olumlu, % 48’inin olumsuz yanıt verdiğini görmekteyiz. Sosyal çevrede yanıtlar % 16 katılıyorum, % 12 kararsızım, % 72 olumsuz olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 16’da tüm cevaplara göre oranlar şu şekildedir: % 33 olumlu, % 59 olumsuz.

Tablo 16 BİLSEM Mezunları Akademik Anlamda Diğer Öğrencilere Göre Daha Başarılı Olmak Zorundadır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	13	13,0
Kısmen Katılıyorum	20	20,0
Kararsızım	8	8,0

Kısmen Katılmıyorum	23	23,0
Katılmıyorum	36	36,0
Toplam	100	100,0

“Özel yetenekli öğrencilere eğitim veren kişiler de özel yetenekli olmalıdır” ifadesine velilerin % 62,5'i katılıyor, % 16,7'si kısmen katılıyor ve % 16,7'si katılmıyorum şeklinde belirtirken, öğrenciler % 45,8 oranında olumlu, % 20,8 kararsız, % 33,3 de olumsuz olarak görüşlerini ifade etmiştir. Bunun yanında eğitimciler aynı ifadeye % 60 oranında olumlu, % 28 oranında olumsuz cevap vermişlerdir. Sosyal çevrede ise bu oranları % 70,8 olumlu, % 20,8 olumsuz şeklinde görmektediriz. Tablo 17'ye göre 97 katılımcıdan cevap alınabilmiştir. Bu ifadeye toplamda katılımcıların % 63,9 olumlu, % 24,7 olumsuz görüş bildirmiştir.

Tablo 17 Özel Yetenekli Öğrencilere Eğitim Veren Kişiler de Özel Yetenekli Olmalıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	37	38,1
Kısmen Katılıyorum	25	25,8
Kararsızım	11	11,3
Kısmen Katılmıyorum	16	16,5
Katılmıyorum	8	8,2
Toplam	97	100,0

“Özel yeteneklilere eğitim veren öğretmenler fazladan eğitim almalıdır” ifadesine velilerin %95,8'i katılmaktadır. Aynı ifadeye öğrencilerin % 75'i katılmakta iken % 12,5 katılmamaktadır. Eğitimciler ve sosyal çevre ise bu ifadeye % 88 oranında katılmaktadır. Toplamda Tablo 18'e göre katılımcılar % 86,8 oranında olumlu görüş bildirirken, % 4,1 oranında olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tablo 18 Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Öğretmenler Fazladan Eğitim Almalıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	67	68,4
Kısmen Katılıyorum	18	18,4
Kararsızım	9	9,2
Kısmen Katılmıyorum	3	3,1
Katılmıyorum	1	1,0
Toplam	98	100,0

“BİLSEM’de çalışan öğretmenler her yıl eğitim almalıdır” ifadesinde oranlar şu şekildedir: Veliler % 80 katılıyorum % 16 kısmen katılıyorum; öğrenciler % 32 katılıyorum, % 16 kısmen katılıyorum; % 40 kararsızım; eğitimciler % 68 katılıyorum ve % 20 kısmen katılıyorum; sosyal çevre % 56 katılıyorum ve % 20 kısmen katılıyorum, % 20 kararsızım şeklindedir. Tablo 19’da tüm katılımcıların % 77 oranında olumlu görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 19 BİLSEM’de Çalışan Öğretmenler Her Yıl Eğitim Almalıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	59	59,0
Kısmen Katılıyorum	18	18,0
Kararsızım	16	16,0
Kısmen Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	7	7,0
Toplam	98	100,0

“BİLSEM öğrencilerinin üniversitede seçecekleri bölümü rehber öğretmen gibi yetkili biri belirlemelidir” ifadesine velilerin % 52’si olumlu, % 20’si kararsız, % 28’i olumsuz yanıt verirken, Öğrencilerin ise % 12’sinin katıldığını, % 48’inin katılmadığını, % 16’sının da kararsız kaldığını görmekteyiz. Aynı ifade için eğitimcilerden % 28 katılıyorum % 24 kısmen katılıyorum ve % 24 kararsızım yanıtlarını almaktayız. Bu ifadeye sosyal çevre % 36 oranında katıldığını, % 44

oranında kısmen katıldığını ve % 12 oranında kararsız kaldığını belirtmiştir. Toplamda Tablo 20'ye göre katılımcıların cevapları şu şekildedir: % 54 oranında olumlu, % 30 oranında olumsuz ve % 16 oranında kararsızdır.

Tablo 20 BİLSEM Öğrencilerinin Üniversitede Seçecekleri Bölümü Rehber Öğretmen Gibi Yetkili Biri Belirlemelidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	25	25,0
Kısmen Katılıyorum	29	29,0
Kararsızım	16	16,0
Kısmen Katılmıyorum	7	7,0
Katılmıyorum	23	23,0
Toplam	100	100,0

“BİLSEM mezunları üniversitede sanat alanında bir bölüm seçmelidir” ifadesine veliler % 8 oranında katılırken % 12 oranında kısmen katılmışlardır ve % 60 oranında katılmamaktadır. Aynı ifadeye öğrenciler % 88 oranında, eğitimciler de % 84 oranında olumsuz görüş bildirmiştir. Sosyal çevrede ise bu oranlar % 40 olumlu ve % 48 olumsuz şeklindedir. Tablo 21'e göre tüm katılımcılar % 85 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Tablo 21 BİLSEM Mezunları Üniversitede Sanat Alanında Bir Bölüm Seçmelidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	3	3,0
Kısmen Katılıyorum	5	5,0
Kararsızım	7	7,0
Kısmen Katılmıyorum	15	15,0
Katılmıyorum	70	70,0
Toplam	100	100,0

Formdaki “BİLSEM mezunları üniversitede tıp bölümünü seçmelidir” ifadesinde ise durum şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Veliler % 28 olumlu, % 68 olumsuz; öğrenciler % 8 olumlu, % 80 olumsuz; eğitimciler % 88 olumsuz, sosyal çevre % 48 olumlu, % 44 olumsuz şeklindedir. Tablo 22’ye göre katılımcılar, % 2 oranında katılıyorum, % 76 oranında katılmıyorum görüşünü bildirmişlerdir.

Tablo 22 BİLSEM Mezunları Üniversitede Tıp Bölümünü Seçmelidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	2	2,0
Kısmen Katılıyorum	6	6,0
Kararsızım	8	8,0
Kısmen Katılmıyorum	8	8,0
Katılmıyorum	76	76,0
Toplam	100	100,0

“BİLSEM mezunları üniversitede mühendislik bölümünü seçmelidir” ifadesine ise velilerin % 16’sı katılıyorum, % 80’i katılmıyorum; öğrencilerin ise % 16’sı katılıyorum, % 72’si katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek yanıt vermiştir. Eğitimciler baktığımızda bu oranları % 12 kararsızım, % 84 katılmıyorum olarak görmekteyiz. Diğer bir yandan sosyal çevrede bu oranlar % 40 katılıyorum, % 56 katılmıyorum şeklinde değişmektedir. Tablo 23’e göre katılımcılar ankete % 14 oranında olumlu görüş bildirirken, % 79 oranında toplamda olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tablo 23 BİLSEM Mezunları Üniversitede Mühendislik Bölümünü Seçmelidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	2	2,0
Kısmen Katılıyorum	12	12,0
Kararsızım	7	7,0
Kısmen Katılmıyorum	8	8,0

Katılmıyorum	71	71,0
Toplam	100	100,0

Araştırmadaki “BİLSEM mezunları üniversitede düşük puanlı bölümleri seçmemelidir” ifadesinde velilerin % 20’si katılıyorum, % 12’si kararsızım, % 68’i katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek yanıt verirken, öğrenciler % 36 katılıyorum, % 80 katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Eğitimciler de ise bu oranlar % 20 katılıyorum, % 72 katılmıyorum şeklinde iken sosyal çevrede bu oranlar % 40 katılıyorum, % 56 katılmıyorum şeklindedir. Tablo 24’e göre katılımcılar % 32 oranında olumlu ve % 65 oranında olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tablo 24 BİLSEM Mezunları Üniversitede Düşük Puanlı Bölümleri Seçmemelidir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	15	15,0
Kısmen Katılıyorum	17	17,0
Kararsızım	3	3,0
Kısmen Katılmıyorum	15	15,0
Katılmıyorum	50	50,0
Toplam	100	100,0

“BİLSEM’de okuyan öğrenciler üniversite tercihlerini velilerin isteği doğrultusunda seçmektedir” ifadesine alınan yanıtlarda veliler, bu görüşe % 12, 5 oranında katılmakta, % 33,3 oranında kararsız kalmakta ve % 37,5 oranında katılmamaktadırlar. Öğrenciler de ise bu oranlar, % 8 olumlu, % 84 oranında olumsuzdur. Eğitimciler ise bu görüşe % 16 oranında katılırken, % 68 oranında katılmamaktadırlar. Alınan yanıtlara göre sosyal çevrede bu görüş % 36 olumlu, % 48 oranında olumsuz olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplamda Tablo 25’e göre katılımcılar bu görüşe % 67,6 oranında olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tablo 25 BİLSEM’de Okuyan Öğrenciler Üniversite Tercihlerini Velilerin İsteği Doğrultusunda Seçmektedir

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	4	4,0
Kısmen Katılıyorum	12	12,1
Kararsızım	16	16,2
Kısmen Katılmıyorum	14	14,1
Katılmıyorum	53	53,5
Toplam	99	100,0

Anket formundaki “Bir öğrencinin BİLSEM’de eğitim alması öğrencide toplumsal baskı yaratır” ifadesine velilerin % 36’sı katılıyorum, % 12’si kararsızım, % 52’si katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek yanıt vermiştir. Öğrencilere baktığımızda bu oranları % 48 katılıyorum, % 12 kararsızım, % 40 katılmıyorum şeklinde görmekteyiz. Bu ifade de eğitimcilerin % 28’i katılıyorum, % 16’sı kararsızım, % 56’sı katılmıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. Sosyal çevrede ise sonuçlar; % 20 katılıyorum, % 28 kararsızım, % 52 katılmıyorum durumundadır. Tablo 26’ya göre toplam oranlar şu şekildedir: Olumlu görüş % 33, olumsuz görüş % 50, kararsız % 17.

Tablo 26 Bir Öğrencinin BİLSEM’de Eğitim Alması Öğrencide Toplumsal Baskı Yaratır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	8	8,0
Kısmen Katılıyorum	25	25,0
Kararsızım	17	17,0
Kısmen Katılmıyorum	14	14,0
Katılmıyorum	36	36,0
Toplam	100	100,0

“Özel yetenekli öğrenciler mutlaka öğretmenlerin isteği doğrultusunda üniversite tercihi yapmalıdır” ifadesine velilerin % 12’si katılırken, % 84’ü katılmamaktadır. Öğrencilerde bu ifadeyi % 4 katılıyorum, % 16 kararsızım, % 80 katılmıyorum şeklinde görmekteyiz. Eğitimciler ise % 12 katılıyorum, % 84 katılmıyorum şeklinde formu işaretlemişlerdir. Bunun yanında sosyal çevrede bu ifade % 36 katılıyorum, % 56 katılmıyorum olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 27’ye göre katılımcılardan % 76 oranında bu ifadeye olumsuz görüş bildirilmiştir.

Tablo 27 Özel Yetenekli Öğrenciler Mutlaka Öğretmenlerin İsteği Doğrultusunda Üniversite Tercihi Yapmalıdır

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	6	6,0
Kısmen Katılıyorum	10	10,0
Kararsızım	8	8,0
Kısmen Katılmıyorum	11	11,0
Katılmıyorum	65	65,0
Toplam	100	100,0

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bulgularına göre katılımcılar % 81 gibi büyük bir oranda BİLSEM’lerin hangi amaçlarla eğitim verdiğinden haberdar olmakla birlikte, % 39,8’i BİLSEM giriş sınavlarından haberdar değildir. Ancak bu noktada “velilerin BİLSEM sınavlarından haberdar olmaları gerekmektedir” görüşüne katılım oranının tekrar % 81’e çıktığını görmekteyiz. Verilen cevaplar ışığında, veli/öğrenci/eğitimci/sosyal çevrenin BİLSEM sınavlarının mutlaka duyurulması gerektiği yönünde hemfikir oldukları görülmektedir. Özel yetenekli öğrencileri tanılama; zekâ, yaratıcılık ve başarı gibi bireysel özelliklere ilişkin bilgilerin toplandığı ve bu bilgiler doğrultusunda öğrencilerin zihinsel kapasiteleri veya potansiyelleri hakkında kararların alındığı bir süreci kapsar (Kurnaz & Ekici, 2020, s. 369). Özel eğitime gereksinimi olan üstün yetenekli bir öğrencinin tanılanması süreci ise, Türkiye’de, genellikle o öğrencinin ilköğretim çağındayken öğretmeni tarafından üstün yetenek programlarına, özellikle BİLSEM’lere, aday gösterilmesi ile başlayabilmektedir (Akar & Uluman, 2013, s. 202). Bu doğrultuda yapılan literatür taramasında gözlemlendiği şekliyle; eğitimde,

öğretim programlarının başarıya ulaşmasında, yöneten ve yönlendiren (Yurdatapan, 2010); öğretimi düzenleyen ve uygulayan asıl unsur olarak görülen öğretmenlerin (Mitchener & Anderson, 1989; Güven, 2004), özel yetenekli çocukların fark edilmelerinde de büyük önemi bulunmaktadır. Özel yetenekli öğrencilerin tanılanması sürecinde BİLSEM sınavlarının toplumun tüm kesimlerine duyurulması, velilerin olabildiğince sürece dahil edilmesi BİLSEM okulları hakkında farkındalığın artmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı'nın Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Strateji ve Uygulama (MEB, 2020) kılavuzunda da belirttiği gibi ülkemizde okul öncesi dönemdeki öğrencilerin tanılanmalarında, okul öncesi öğretmenlerinin yanında ailelerin de yönlendirici olarak kabul edildiği görülmektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin BİLSEM sınavlarından haberdar olmaları, özel yetenekli çocukların önce ailede daha sonra okul öncesi ile devam eden süreçte, özel yeteneğe sahip olan ancak fark edilemeyen bireylerin kaybının önlenmesini sağlayabilir.

Toplumun bütününe ait olanın inşa edilmesi sırasında, toplumun en önemli yapısal unsuru olan aileler de bu bireylerin eğitiminde okullar kadar önemli bir yere sahiptir. Özel yetenekli bireylerin eğitim yoluyla fark edilebilmesi aynı zamanda büyük oranda içinde buldukları sosyal çevre ile de ilgilidir. Bu bağlamda; özel yetenekli bir çocuğun hayatında öğretmen ve alması gereken eğitim kadar ailesinin de önemi vardır (Gross, 2004). Ailelerin çocuklarının özel yetenekli olduğunu öğrendiklerinden sonraki tutumu bazen çocuklarının özelliğini reddetme ya da abartma şeklinde olabilir (Akarsu, 2004). Yeteneği reddeden aile, çocuğunun farklı ve özel ihtiyaçlarını göz ardı ederek onun yeteneklerinin körelmesine neden olabilmektedir. Üstünlüğü abartan ailenin ise çocuğundan altından kalkamayacağı, farklılık alanı dışındaki alanlardan da beklentileri olabilir. Üstün yetenekli çocuğun işlevlerini yerine getirmesi, yaşamdan doyum sağlayan mutlu ve dengeli birey olarak yetişmesi aile içi ilişkiler ve anne babaların tutumları ile ilişkilidir (Karakuş, 2010, s. 129).

Araştırma bulgularına göre özel yetenekli bireylerin ebeveynlerinin üniversite mezunu ve özel yetenekli olduğuna dair katılımcılardan olumlu görüş bildirilmemiştir. Ailelerin eğitim düzeylerinin özel yetenekli bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Ancak araştırmada bu ifadeye katılma dereceleri göstermektedir ki BİLSEM okullarında okuyan öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeyi hakkında, herhangi bir peşin bilgiden söz edilemez ve öğrencinin özel yetenekli olduğunun fark edilmesi velinin eğitim

durumuna göre şekillenmemektedir. Özel yetenekli öğrencilerin eğitim hayatlarında ise ailelere yönelik destekleyici, güven arttırıcı psikolojik ve sosyolojik bakımdan destek olacak aile destek eğitim programlarının düzenlenmesi (Levent, 2011, s. 196) ve bu programların sayılarının arttırılması, yaygınlaştırılması bu süreçteki eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayacaktır. Karakuş (2010, s. 140)'un yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynlerin Bilim ve Sanat Merkez'lerine yönelik beklentilerinde çocuk, aile, okul ve Bilim ve Sanat Merkezi arasında iş birliği sağlanması, çocukların yanı sıra anne babaların eğitimleri ile ilgili gereksinimlerin karşılanmasının gerektiği yönünde görüşler belirlenmiştir. Karakuş (2014, s. 297)'un yaptığı diğer bir araştırmaya göre eğitim düzeyi yükseldikçe anne babaların çocuklarının eğitiminde kendilerini yeterli olarak değerlendirdikleri ve çocuklarına eğitim ve eğitimin önemine ilişkin bazı değer ve tutumları kazandırma konusunda daha şanslı olduklarını belirtilmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, özel yeteneklilerin sosyal çevrede, öğrenciler arasında ve veliler arasında toplumsal meydana getiren diğer bireylerden üstün olarak görülmediği ortaya çıkmış, buradaki üstünlüğün sadece yetenekte olduğu düşünülmüştür. Başka bir ifade ile katılımcılara göre, özel yetenekli olmak toplumda ayrıcalıklı bir niteliğe sahip olmak için yeterli görülmemektedir. Denilebilir ki katılımcıların özel yetenekli bireylere ilişkin tanılama ve beklentileri toplumsal olana ilişkin değildir ve daha çok kişisel beceri olarak düşünülmektedirler. Demirel ve Sak (2011, s. 67) yetenek türlerinin toplumsal değerlerini Türk toplumu içinde araştırdıkları çalışmanın sonucuna göre; çeşitli yetenek türlerinin toplumsal değerlerinin, toplumun ihtiyaç hiyerarşisine ve geçmiş deneyimlerine göre değişkenlik gösterebileceğini belirtmişlerdir.

Yapılan ankette BİLSEM'lerin % 78 oranında toplumda bir ihtiyaca cevap olduğu görülmektedir. Katılımcılar, BİLSEM'lerin toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir ifadesine ise % 43,4 oranında kısmen katılmışlardır ve bu sonuç bize göstermektedir ki BİLSEM öğrencilerinden toplumun inşasına yönelik beklentiler çok anlamlı değildir. Oysaki Tubitak (2010, s. 3) Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Ortak Akıl Platformu Raporu'nda, üstün yeteneklileri ulusal ve evrensel değerlerle geleceğe yön verecek bireyler olarak yetiştiren model ve lider ülke olmak vizyon ifadesi ile ele almıştır. Ancak katılımcılardan alınan sonuçlar, böyle bir farkındalığın henüz tam anlamıyla oluşmadığını göstermektedir. Toplumsal farkındalığın oluşturulması, ülke genelinde kamu spotu reklamlar ve sosyal medya üzerinden özel yetenekli bireylerin sık sık gündeme getirilmesi gibi (ÜZE, 2016)

çalışmalar, özellikle BİLSEM’ler ve özel yetenekli bireylerin toplumsal açıdan nasıl faydalar sağlayabileceği konusunda daha derinlemesine bilgi sahibi olunmasını sağlayacaktır. Diğer bir önemli nokta; toplumun sahip olduğu değer yargıları, toplum tarafından özel yeteneklilere atfedilen anlamlar asla göz ardı edilmemeli, bu konuda daha fazla sosyolojik bakış açısı içeren araştırmalar yapılmalıdır. Bulgulara göre özel yetenekli öğrencilerin toplumda ayrıcalıklı olarak görülmesi oranının da % 43’lerde kalması, özel yetenekli öğrencilere ilişkin beklentilerin daha derin ve geniş bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Her özel yetenekli öğrencinin BİLSEM’de öğrenim gördüğü düşünülmemektedir. Bu görüş ile birlikte BİLSEM sayısının artırılması yönünde katılımcıların hem fikir olduğu görülmektedir. Bu konuda özellikle eğitimciler ve sosyal çevre olumlu görüş bildirmiştir. Öğrencilerin tanılama süreçlerine sosyal bilimcilerin dahil edileceği programların yürütülmesi, araştırmalara göre toplumun %2’sini oluşturan üstün/özel yetenekli bireylerin ortaya çıkarılmasında etkili bir unsur olabilir. Bunun yanında BİLSEM okulları ve öğrencileri hakkında farkındalığın artması, BİLSEM okullarının sayılarının artmasıyla doğru orantılı olarak, toplumun inşasında önemli bir süreç olacaktır.

Yapılan araştırmada “BİLSEM öğrencileri gerçekten özel yeteneklidir” ifadesine öğrencilerin katılım oranının % 48 olarak belirlenmesi, öğrencilerin kendilerine yönelik özel/üstün yetenek algılarında bir yetersizlik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda “BİLSEM mezunları akademik anlamda diğer öğrencilere göre daha başarılı olmak zorundadır” ifadesine ise öğrencilerin % 12 oranında katılması bu görüşü destekler niteliktedir. Chen ve Wu (2021, s. 12), yaptıkları araştırmanın sonucunda kendilerini üstün zekalı olarak atfetmeyen öğrencilerin motivasyonlarının ve akademik başarılarının olumsuz yönde etkilendiklerini, aksine yetenekli olarak algılayan öğrencilerin ise daha iyi motivasyon ve daha iyi akademik sonuçlar elde edebileceğini ifade etmişlerdir. BİLSEM’lerde öğrencilerin özel/üstün yetenek algıları ve akademik başarı ile ilgili daha detaylı yapılacak araştırmalar, özel/üstün yetenekli öğrencilerin geleceğin toplum inşasında rol model olabilmeleri açısından yol haritalarının belirlenmesine katkı sağlayabilir. Ancak araştırmalar üstün zekâ etiketinin öğrencilerde olumsuz birtakım sorunlara da yol açtığını bize göstermektedir. Sözelimi Türkiye’de insanların üstün zekâlılar ile ilgili yaygın yanılgıları ve dogmaların belirlenmesi ile ilgili araştırmada, üstün zekâlıların genellikle ruhsal sorunlu insanlar olarak algılanması ve bir alanda

yetenekli olmak için üstün zekânın çok gerekli olmadığı düşüncesinin toplumda yaygın olarak kabul görüyor olması belirlenmiştir (Öpengin & Sak, 2012, s. 42).

“Özel yeteneklilere eğitim veren öğretmenler fazladan eğitim almalıdır” görüşüne katılımcılar % 86,8 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir ve öğretmenlerin her yıl eğitim alması gerektiğini düşünmektedirler. Katılım oranları göstermektedir ki BİLSEM öğrencilerinin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin eğitilmesi önemli bir nokta oluşturmaktadır.

“BİLSEM öğrencilerinin üniversitede seçecekleri bölümü rehber öğretmen gibi yetkili biri belirlemelidir” ifadesine daha çok veliler katılmaktadır. BİLSEM okullarında rehber öğretmenlere duyulan ihtiyacı ve önemi göstermesi bakımından velilerin görüşü anlamlıdır. Öğrencilerin üniversitede özellikle sanat, tıp ve mühendislik alanlarına yoğunlaşmaları gerektiği konusunda katılımcılar olumsuz görüş bildirmişlerdir. Ayrıca üniversitede mutlaka düşük puanlı bir bölümü tercih etmemeleri gerektiği konusunda anlamlı bir görüş ortaya çıkmamıştır. “Öğrencilerin üniversite tercihlerini velilerin ve öğretmenlerinin isteği doğrultusunda seçmektedir” konusuna ise katılımcılar olumsuz görüş bildirmişlerdir. Aynı şekilde öğrencilerin üniversite tercihlerini mutlaka öğretmenlerin isteği doğrultusunda yapmalıdır şeklindeki görüşe de katılım olmamıştır.

Üniversite tercihlerini ebeveynlerden öğretmenlerinden veya sosyal çevreden etkilenmeden kendi istek ve yetenekleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri ve toplumun inşası için önemli bir yapı taşı olan, soru soran ve sorgulayan birey olma yolunda ilerledikleri ön görülebilir. Ancak üstün/özel yetenekli öğrencilerin rehberlik ihtiyaçları bu anlamda daha çok öne çıkmaktadır. Levent (2012, s. 36)’in belirttiği gibi normal gelişim gösteren öğrenciler kariyerleri ile ilgili plan yapmaya lise ya da üniversitede başlarken üstün yetenekli öğrencilerde bu ilgi çok daha erken yaşlarda ortaya çıkmaktadır ve bu nedenle bu bireylere daha erken yaşlarda meslek seçimi ile ilgili rehberlik yapılması gerekmektedir. Öğrencilerin toplumsal değerler ile birleştirilen ve sorgulamaya dayalı öğrenme ile toplumda rol model olmaları, sürdürülebilir bir gelecek açısından oldukça önem arz etmektedir. Sürdürülebilir gelecek, BİLSEM öğrencilerinin kariyer planlamalarında rehberlik hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Ayrıca Szabó ve diğerlerinin (2020: 4) Macaristan’da bilim adamı olmak isteyen öğrenciler için yaptıkları araştırmada, özel/üstün yetenekli öğrencilerin yükseköğretimde yetenek ve becerilerinin körelmesini önlemek, yükseköğretim yetenek yönetimi ile bilim

alanlarında ortaya çıkan yetenekleri belirlemenin ve fırsatları yakalamanın önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Doğan (2020, s. 3296)'ın Akdeniz Bölgesi'ndeki BİLSEM'lerde eğitim alan 198 ortaokul öğrencisinin gelecekte tercih etmek istedikleri meslekleri belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasında elde ettiği sonuçlara göre, meslek grupları; tıp, mimarlık-mühendislik, bir bilim alanında uzmanlık, uzay bilimleri, sanat, spor, eğitim, güvenlik ve savunma şeklinde sıralanmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin öz-yeterlik, kaynağı bilme, kendini fark etme, amaç belirleme, seçme, iç motivasyon ve yükleme şeklinde adlandırılan sekiz farklı boyuttaki güçlü ve zayıf yönlerinin oldukça farkında oldukları ve mesleki kariyer ve yetenek gelişimi öz yeterlik düzeyi olarak iyi durumda oldukları belirlenmiştir. Doğan'ın araştırması paralelinde Türkiye'nin başka bölgelerinde benzer araştırmalar yapılması, BİLSEM öğrencilerinin meslek tercihleri konusunda daha detaylı bilgi sağlayacaktır.

Gerçekleştirilen bu çalışma küçük ölçekli bir alan araştırmasıdır. Dolayısıyla yorumlarda aşırı genelleme hatasına düşülmemeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yapılacak daha geniş ölçekli araştırmalar bize endüstri 4.0'dan toplum 5.0'a geçiş aşamasında, beşerî sermayede önemli yeri olan akıllı bireylerin eğitiminde BİLSEM okulları ve özel/üstün yetenekli öğrencilerin oldukça önemli bir yeri olduğunu ve toplum inşasında üstlenebilecekleri rollerin neler olabileceğinin anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Böylelikle beşerî sermayenin ön plana çıkacağı gelecekte, teknolojik gelişmelere uyum gösteren akıllı bireyler yoluyla sürdürülebilir kalkınma mümkün hale gelecektir.

Kaynakça

- Akar, İ., & Uluman, M. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Öğrencileri Doğru Aday Gösterme Durumları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 199-212.
- Akarsu, F. (2004). Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Sorunları. *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili). Çocuk Vakfı Yayınları. 447-460.
- Ayaydın, Y., & Ün, D. (2018). Bilim ve Sanat Merkezi Öğretmenlerinin BİLSEM ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 121-155.

- Chen, M., & Wu, X. (2021). Attributing academic success to giftedness and its impact on academic achievement: The mediating role of self-regulated learning and negative learning emotions. *School Psychology International*, 42(2), 170-186.
<https://doi.org/10.1177%2F0143034320985889>
- Çağlar, D. (2004). Ülkemizde Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Uygulamalar ve Yasal Düzenlemeler: *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı*. (Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili). Çocuk Vakfı Yayınları. 89-119.
- Demirel, Ş., & Sak, U. (2011). Yetenek Hiyerarşisi: Üstün Yetenek Türlerinin Toplumsal Değerleri Üzerine Bir Araştırma. *Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 61-76.
- Doğan, A. (2020). Üstün yetenekli öğrencilerin meslek tercihleri, *Turkish Studies - Education*, 15(5), 3277-3300.
<https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.45545>
- Dönmez, N. M. (2005). Üstün Yeteneklilerin Eğitimi ve Bilim Sanat Merkezleri. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 2(1-2), 84-89.
- Duygulu, S. (2012). Çoklu Zeka ve Zeka Türleri, <https://www.serapduygulu.com.tr/makaleler/egitim/coklu-zeka-ve-turleri.html>, Erişim tarihi: 15 Ocak 2021.
- Ergan, N. G. (2018). Eğitim. İçinde Esra Burcu Sağlam & Aslıhan Öğün Boyacıoğlu & Ayça Gelgeç Bakacak (Eds.), *Sosyoloji*. Siyasal Kitabevi. 294-313.
- Ergun, D. (2005). *Sosyoloji ve Eğitim*. İmge Kitabevi.
- Gross, M.U.M. (2004). *Exceptionally gifted children*, London: RoutledgeFalmer.
- Güçlü, N. (2009). Ziya Gökalp'ın Türk Kültürü ve Eğitim Tarihindeki Yeri. *Türk Yurdu*, 98(262), 5.
- Güngör, N. (1991). *Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri ile Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güven, İ. (2004). Etkili Bir Öğretim İçin Öğretmenlerden Beklenenler. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:164.
https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/164/guven.htm Erişim Tarihi: 02.02.2021
- Karakuş, F. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144.
- Karakuş, F. (2014). Üstün Yetenekli Çocukları Olan Anne Babaların Çocuklarının Eğitimine Yönelik Algıları, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 289-304.
- Kızılluluk, H. (2013). *Eğitimin Toplumsal Temelleri*. Anı Yayıncılık.
- Kurnaz, A., & Ekici, S. G. (2020). BİLSEM Tanılama Sürecinde Kullanılan Zeka Testlerinin Psikolojik Danışmanların ve BİLSEM Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 5(10), 365-399.

- Levent, F. (2011). *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları. Erkan Matbaası.
- Levent, F. (2012). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Rehberlik İhtiyacına Yönelik Eğitim Politikaları. Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu, Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tekirdağ.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013 – 2017, 37-38.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/25043741_zelyeteneklibireylerstratejiueyulamaplan20132017.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2016a). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2016b). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Üstün Zekâ, Özel Yetenek ve Kaynaştırma.
http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/%C3%9Cst%C3%BCn%20Zek%C3%A2.%20%C3%96zel%20Yetenek%20ve%20Kayna%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017a). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Üstün Zekâlılar ve Özel Yetenekliler.
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/%C3%9Cst%C3%BCn%20Zek%C3%A2l%C4%B1lar%20ve%20%C3%96zel%20Yetenekliler.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü. (2017b). Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023.
https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Ylan-26.07.2017.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). Bilim Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu 2019-2020.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_11/15173608_TanYlama_KYlavuzu_YeYitek_Ekli_2.pdf, Erişim Tarihi: 20.02.2021.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020). Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Strateji ve Uygulama Kılavuzu.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireylerineitimstratejiueyulamaklavuzu.pdf, Erişim Tarihi: 20.02.2021.
- Mitchener, C. P. & Anderson, R.D. (1989). Teachers' perspective: developing and implementing an STS curriculum. *Journal of Research in Science Teaching*, 26(4), 351-369.
- Öpengin, E. & Sak, U. (2012). Üstün Zekâlı Öğrencilerin Bakış Açısıyla Üstün Zekâ Etiketinin Öğrencilerin Çeşitli Algıları Üzerindeki Etkileri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 37-59.
- Özbay, Y. (2019). Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri

<http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/UstunYetenekliCocuklar.pdf>

Szabó, J. & Révész, H.G. & Van-Dyke, D.J. (2020). The most important attributes for talented students who want to be scientists. *Gifted Education International*, 1-14. <https://doi.org/10.1177%2F0261429420947092>

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK). (2004). Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi.

https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/Vizyon2023_Strateji_Belgesi.pdf

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK). (2010). Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Ortak Akıl Platformu Raporu.

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_08/27032244_20_22_aralk_uyoap.pdf

Üstün Zekalılar Enstitüsü (ÜZE). (2020). Sosyal Çevrenin Üstün Yetenekli Çocuğa Bakışı.

<https://ustunzekalilar.org/tr/Makaleler/Icerik/129-Sosyal-Cevrenin-Ustun-Yetenekli-Cocuga-Bakisi>

ÜZE. (2016). Üstün Zekalı Yeteneklilerin Tanılanmasına Yönelik Öneriler.

<https://ustunzekalilar.org/tr/Makaleler/Icerik/1260-Ustun-Zekali-Yeteneklilerin-Tanilanmasına-Yonelik-Oneriler>

Yılmaz, M. & Çaylak, B. (2009). Bilim Sanat Merkezinin Öğrencilerin Fen ve Teknoloji Dersindeki Başarılarına Sağladığı Katkılarına İlişkin Velilerin Görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 369-383.

Yurdatapan, M. (2010). Fen ve Teknoloji Dersi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersi Sırasındaki Öğretmen Rollerinin Değerlendirilmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31, 177-191.